

Túžil som zlaníť Salto Angel, ako sa to podarilo Petrovi Ondrejovičovi (Beckovi) a jeho priateľom v roku 1997 ako vôbec prvým na svete. FOTO: ARCHÍV 2KSTUDIO (3)

Aj ja mám strach z výšky

Lano, na ktorom visel, smrdelo spáleninou od rozžeravenej zlaňovacej osmy. S dvoma ťažkými batohmi na sebe ho ledva udržal, keď sa začalo roztáčať. A pod ním tristometrová hĺbka! „Ak prežijem, na takúto expedíciu už nepôjdem,“ dušoval sa filmár **Pavol Barabáš**. Dlho mu rozhodnutie, vyprovokované zlaňovaním vtedy najnáročnejšieho vodopádu sveta Trou de Fer, nevydržalo. So zohratou partiou kamarátov sa vybrali aj na ďalšie, hrdiace sa prívlastkami „naj“. Výpravy plné dramatických situácií približuje jeho dokument Salto je kráľ.

Jena Opoldusová mopoldusova@pravda.sk

Netajite, že zaklínadlo „už nikdy viac“ si hovoríte často. Prečo sa teda znova a znova vydávate na adrenalinové expedície?

Získavame z toho neskutočnú energiu. Keď sme zlanili ten-ktorý kaňon, vždy som na konci až kričal od radosti. Postupne sa ten pocit stal drogou. Či nebezpečnou? Aj v kancelárii musíte permanentne riešiť problémy tak, ako v kaňone či vo vodopáde. Bojím sa, keď sa pripravujem urobiť ten prvý krok. Ale keď stiahnete lano z prvej dĺžky vo vodopáde, už sa nezamýšľate

nad tým, či je ťažký a komplikovaný. Musíte riešiť ďalšie kroky, aby ste sa dostali úspešne von. Cesta späť neexistuje. Na konci ste šťastný, že ste mali odvahu a urobili prvý krok - ten je najdôležitejší.

Stačí, že niečo je náročnejšie a vyššie, a už sa organizuje nová výprava?

Po zdaní vodopádu Trou de Fer na ostrove Réunion sme vo filme uviedli, že sme prešli najnáročnejší kaňon na svete. Asi po roku mi volal Miro Dušek, že objavili ešte ťažší a vyšší vodopád - asi 1 050 metrov. Povedal som: Tak

tam musíme ísť! Raz dávno sa mi stalo, že po rozhovore so mnou v už zaniknutom týždenníku šéfredaktor napísal titulok - Bol na južnom aj severnom póle. Na tom severnom som však vtedy ešte nebol. Tak som šiel aj na severný pól, aby titulok bola pravda. To bol aj tento prípad.

Aj ten vyšší a náročnejší bol na ostrove Réunion - Bras Magasin. Nemali ste ale šťastie na počasie...

Je to asi najdaždivejšie miesto na svete. Tri týždne sa nedarilo vystihnúť v upršanom počasí

okno, aby sme sa do vodopádu mohli pustiť. Do odletu ostávalo už len pár dní, tak sme sa rozhodli ísť pod horu a bivakovať s tým, že ráno uvidíme. Celú noc lialo, prespali sme zavesení v sieťach. Jasné, že v tom počasí nemalo zmysel ísť do vodopádu. Ale chceli sme do budúcnosti nájsť aspoň nástup. Tak sme sa rozhodli vyliezť jeden a pol výškového kilometra nepriechodnou džungľou k nemu. Presekávali sme sa, plazili, bolo dusno, tieklo z nás, prostě šílený výstup. Aj sme sa chceli vrátiť, no kamarát Oldo, čo presekával chodník, sa nám stratil niekde vpredu, takže sme museli ísť za ním. Keď sme dorazili k potoku, z ktorého neskôr dole padá vodopád, Miro Dušek povedal: Radšej ho zlaňme, lebo ja sa tou džungľou vraciat nebudem.

Lenže dážď neprestával...

Po asi 15 ťažkých zlaneniach vo vode nás v stene zastihla noc. Zistili sme, že máme mokré spacáky, pretože batoh, v ktorom boli zbalené, počas predierania džungľou poprepichovali popínavé rastliny, čo mali tŕne ako ruže. Natiahli sme cez konáre plachtu proti dažďu, pod ktorou sme bivakovali. Len Miro Dušek si cez palmy prevesil sieť a spal v neopréne, cez ktorý však telo nedýcha. Lejúca sa voda podmyla jednu z paliem, na ktorej visela jeho sieť, a strom

Pavol Barabáš a Jaro Dutka pri zlaňovaní vodopádu Salto Angel.

Aj s barlami chodí Becko v divočine tak rýchlo ako my.

„**Miro zistil, že práve Tugelu ešte nik nezlanil. Takže sme sa tam vybrali...**“

spadol na náš provizórny prístrešok. Všetci a všetko bolo od vody. O to skôr sme po dramatickej noci uzimení vstali a zanorili sa do chladných vôd vodopádu.

K vodopádu Tugela vás „dostala“ správa z médií...

Všetky české noviny uviedli úžasný objav českých geodetov. Vraj sa budú meniť geografické tabuľky aj učebnice, lebo najvyšší vodopád na svete je podľa ich meraní Tugela v Dračích horách Juhoafrickej republiky. Aby ste mohli vyriešiť takýto súd, mali by ste poznať všetky veľké vodopády. A navyše doteraz nie

je celkom presne zadefinované, čo je vodopád a čo kaskáda. Vo svetových tabuľkách sa uvádza, že prvý a druhý najvyšší sú Salto Angel a Tugela. Miro zistil, že práve Tugelu ešte nik nezlanil. Takže sme sa tam vybrali...

Keď ste dorazili do Dračích hôr, čakalo vás sklamanie. V kaňone nebola voda...

Vyliezli sme nad vodopád a ja som ostal ako obarený. Mám robiť film o vodopáde, v ktorom netečie voda? Keďže hrana je vo výške skoro tritisíc metrov nad morom, bola strašná zima. Aby toho nebolo málo, tak nám nasnežilo a všetko zamrzlo. Dračie hory ostali pod snehom. Mimochodom, v týchto horách je aj lyžiarske stredisko, v ktorom robí inštruktorku aj jedna Slovenka. Túlili sme sa po Juhoafrickej republike a čakali, kedy sneh zmizne. Potom prišli búrky. Na vrchole nás chytili nielen blesky, ale aj úžasná prietrž mračen, ktorá naplnila vodopád. Tak sme sa rozhodli ho zlaniť. Boli sme však veľmi ťažko naložení. Okrem bivakovacích vecí to boli nity, vrtačky a 800 metrov lán.

Pri zlaňovaní Tugely Paľo Černý spadol a ťažko sa zranil. Ako ste ho dostali dolu?

Stalo sa to v druhej polovici vodopádu. Paľko si obetavo pripol štyri ťažké batohy na seba. ➔

Na začiatku expedícií za najvyššími vodopádmi sveta bol Trou de Fer na ostrove Réunion. FOTO: ARCHÍV ZKSTUDIO (5)

V previse tú váhu neudržal a nasledoval pád. Zlomil si chrpticu. Ustúpiť a vrátiť sa bolo nemožné. Záchrana zvonku takisto. Museli sme ho transportovať dolu. Hrozilo nebezpečenstvo, že ak by poranenie opuchlo, mohol by ochrnúť. K tomu vraj stačili dva milimetre. Dali sme mu veľa tabletiiek proti bolesti a opatrne s ním schádzali cez ďalšie kaskády nadol celú noc. Našťastie, on ako kaňoningový vodca dokázal zlaňovať aj so zranením. V nemocnici nám povedali, že sme ho mali nechať tak a zavolať helikoptéru. Lenže tam horská záchrana neexistuje, tobôž v kolnom vodopáde. Keď sme situáciu konzultovali s lekármi v Bratislave, jasne odporučili, aby sa dal operovať tam. Nech sa nebojí, veď v Juhoafrickej republike ako prví transplantovali srdce. Urobili mu dosť komplikovanú operáciu chrptice.

V nej má dva klynce, povесil kaňoning na klynce?

Nie, už zase zlaňuje vodopády a pripravujeme ďalšiu expedíciu.

Zmerali ste, ktorý z naj vodopádov je najvyšší?

Nebavíme sa o štyroch metroch, či je Tugela vyššia, ale o stovkách v jej neprospech. Ak to poviem zjednodušene, merali sme ako keby „krajčínskym metrom“. Miro, ktorý prvý natahuje dĺžky, má presne poznačené, akú dĺžku majú jednotlivé zlanenia. Vieme presne, aké dĺžky majú jednotlivé kaskády vodopádu. Zrátať sa to dá. Vieme, kde je päta vodopádu, ku ktorej sa dostanete len vtedy, ak vodopád zlaníte. Zospodu sa k nej nedá dostať, ani ju odnikadiaľ nemôžete vidieť. Je ukrytá v kaňone.

Venezuelu ste navštívili už niekoľkokrát, o výpravách hovoria mnohé vaše dokumenty. Zlaňovacie expedície ste zavŕšili zdolaním vodopádu Salto Angel.

Prvýkrát som pod Salto Angel stál v roku 2004, keď sme robili prechod stolovej hory Auyan Tepuy a zlaňovali iný obrovský vodopád Salto Posso. Vznikol z toho dokument Amazonia vertical. Už vtedy ma Salto Angel udivoval. Bolo cítiť, že toto je kráľ. Túžil som ho zlaníť tak, ako sa to podarilo Beckovi (prezývka Petra Ondrejoviča – pozn. red.) a jeho priateľom v roku 1997. Oni boli vtedy úplne prví ľudia na svete, ktorí ním prešli. Začiatkom roku 2018 som vo Venezuele s Beckom nakrúcal film Tieň jaguára. Už vtedy bolo jasné, že krajine hrozia veľké problémy a je na okraji priepasti. V lietadle, pri návrate domov, sme si povedali, že kým sa dá, podnikneme ešte poslednú expedíciu do Venezuely. Urobíme peknú novú cestu cez vodopád Salto Angel.

„Pri zlanovaní Tugely si Paľo Černý zlomil chrpticu. Ustúpiť a vrátiť sa bolo nemožné. Záchrana zvonku takisto.“

Jeho ste dlho prehovárať nemuseli, čo ďalších?

Pár odskúšaných ľudí sa bálo ísť do Venezuely, lebo na Slovensko prichádzali skeptické a dramatické správy, že sa tam rabujú obchody, potraviny sú na prídelové lístky, strieľa sa, vraždí... Na výpravu však potrebujete veľmi kvalitný tím – v ťažkých podmienkach musíte nosiť až dvesto kilogramov potrebného materiálu. Jeden, dvaja ľudia nemajú šancu s tým pohnúť. Nás bolo napokon šesť, čo je pre taký projekt optimum.

Čo vás tam čakalo tentoraz?

Rozhodli sme sa ísť do Venezuely cez Brazíliu, teda opačným smerom ako utečenci. Na sto kilometroch nás aj trikrát zastavovali policajti alebo vojaci a prehľadávali, či nepašujeme zlato alebo niečo iné. Majú nízke platy, potrebujú od vás niečo získať. Bolo to nepríjemné a veľmi to otravovalo, pretože sme skrývali dron. Neúspešný atentát na prezidenta Madura totiž spáchali dronom. Preto je tam ako v jedinej krajine sveta dron zakázaný. Dokonca aj ako detská hračka. Vedeli sme, že ak nám ho nájdu, pôjdeme do väzenia. Ale bez neho zas film vo vodopáde neurobíte. Paradoxne, išli sme obhajovať ich venezuelské prvenstvo, že práve oni majú najvyšší vodopád sveta.

Funguje tam niečo okrem kontrol vyberajúcich „výpalné“?

Nefunguje tam celkom internet, ťažko si niečo dohovoríte vopred. Problém je zohnať stravu. Na letisku, odkiaľ sme chceli letieť k Indiánom pod Auyan Tepuy, sme sa zas dozvedeli, že je

V útrobách hory pri zdolávaní Bras Magasin.

problém dostať letecký benzín. Mali sme obrovské šťastie, že sme mohli odletieť hneď na druhý deň. Keby sme však prišli o mesiac-dva skôr, nikde by sme sa nedostali. Bol to pocit úľavy, keď už sme boli sami v divočine. Tam sme sa cítili bezpečnejšie.

Apropos, zlato. Zaznamenali ste, ako ho domorodci dolujú pomocou ortuť a kyanidu. Ako pekár, ktorý nemá múku, uživí rodinu? Ide do pralesa a hľadá zlato. Doktor zarobí štyri doláre za mesiac, pivo stojí dva doláre. Život vo Venezuele nie je jednoduchý. Keď letíte lietadlom cez prales, vidíte tú devastáciu, vidieť to aj vo filme. Pre zaujímavosť, v komunitách Indiánov majú v obchode váhy na zlato, ktorým platia ženičky pri nákupe. Pamätám si, ako mal jeden Venezuelčan v obchode obrovský mraziarenský box. Otvoril ho – bol plný peňazí, ale hodnotu mali sotva dvesto dolárov. Keď sme sa o týždeň vracali, mena devalvovala natoľko, že z hromady bankoviek v mraziarenskom boxe ostala len stovka dolárov. Dnes majú jeho uložené peniaze hodnotu pár centov.

Po páde ešte pred expedíciou si musel Becko pomáhať počas expedície barlami.

Má trvale poškodený členok. Obuje len crocsy. Ale s barlami po divočine chodí tak rýchlo ako my. Keď sa povie Salto Angel, tak sa mi vybaví Becko. Nikto totiž nepozná vodopád lepšie. Je doňho zamilovaný. Keď je v ňom, doslova žiari. Tentoraz sa tešil, že tam urobíme novú cestu, narovnáme jeho pôvodnú slovenskú cestu. Bol to jeho posledný sen, s ktorým sa chcel s aktivitami vo vodopáde Salto Angel rozlúčiť.

Kým sa dostali k nástupu, museli prekonať nástrahy džungle.

Bivakovanie v stene.

Veľké klzké balvany, močiare, do ktorých ste zapadali riadne hlboko...

Becko nás prehovoril, že tam pôjdeme v období dažďov, čo bol november, keď má vodopád najviac vody. Súhlasili sme, lebo sme nechceli zažiť to, čo na Tugele – vodopád bez vody. Keď sme po strastiplnom sedemdnovom pochode dorazili na hranu vodopádu, lialo a nič nebolo vidieť. Bolo psychicky náročné zlaňovať v daždi do hmly. Ale nemohli sme vyčkávať. Dohodli sme sa totiž, že dolu pri rieke nás budú čakať Indiáni s člnom. Tí jediní nás mohli dostať

Lanovka občas slúži na prepravu ťažkého nákladu.

60 kilometrov po rieke do civilizácie. Keby sme neprišli v dohodnutý deň, odišli by. Nemali by sme sa odtiaľ ako dostať. Turistický ruch vo Venezuele úplne zanikol. Našťastie sa v priebehu dvojdnového zlaňovania vyčiaslo. Bol to však vabank, či sa niečo podarí nakrútiť, alebo dokonca vzlietnuť dronom vo vodopáde.

Okrem batoha Becko niesol aj gitaru.

Rozhodol sa, že po skončení expedície ju venuje Indiánom. Ťahal ju cez Brazíliu, cez pralesy stolovej hory, zavádzala mu aj počas zlaňovania celým vodopádom Salto Angel. Becko dá aj svoje posledné peniaze, aby Indiánom kúpil sieťky proti hmyzu. Aby im zohnal antimalariká a dovezol ich do Venezuely, lebo veľa Indiánov v pralesoch zomiera na maláriu, hlavne deti. Pamätám si, ako zháňal na Slovensku dlabačky na drevo, aby si Indiáni nimi mohli urobiť kanoe. Becko je prírodný človek s nesmierne širokým srdcom.

Jaro Dutka z vašej partie prezradil, že na expedíciách má vraj rád aj sprosté reči pri ohni. O čom?

Sú to rôzne veselé zážitky a historky. Každý z nás ich má dosť z množstva absolvovaných expedícií. Večer pri ohni máme často záchvaty smiechu, lebo psychika sa musí uvoľniť. Ako hovorí Miro Dušek, všetci máme svoje „muchy“, ale už sme takí kamaráti, že máme radi aj tie naše chyby. Na expedíciách je nám spolu fakt dobre, aj keď sme takí nedokonalí a každý úplne iný. Ale v extrémnych situáciách naša partia funguje perfektne ako dobre namazaný stroj. Tam nesmieme urobiť chybu, lebo skomplikujeme život všetkým. Každý presne vie, čo →

Tugelu v Dračích horách zlanila slovenská expedícia ako prvá na svete.

Miro Dušek pripravuje zlaňovanie Tugely. FOTO: ARCHÍV ZKSTUDIO (4)

Radosť po zdolani najvyššieho vodopádu sveta Salto Angel.

Miro Dušek vo chvíľach oddychu s gitarou.

má robiť. Dôležité je vedomie, že sa môžeme na seba vzájomne spoľahnúť.

Pri zlaňovaní vodopádu Salto Angel ste sa v jednej chvíli trápili s akýmsi „čudlíkom“, ktorý vás nechcel poslúchať.

Na zlaňovanie som vždy používal obyčajnú horelezeckú pomôcku – osmu. Objavilo sa však na trhu nové „zlanítko“, pomocou ktorého môžem rukami pustiť lano a filmovať. Kúpil som ho len dva dni pred odchodom, takže po prvý raz som sa do neho zavesil až v Salto Angel, keď som visel v previse kilometer nad zemou. Buď som nevedel, ako presne funguje, alebo sa do neho dostal piesok či kamienok, možno bolo ešte nevyšúchané, možno som bol s nákladom priveľmi ťažký, proste kazilo sa. Bol to nepríjemný pocit – pod vami prázdno a vy sa trápíte s nejakou technickou pomôckou. Ale našťastie som mal v zálohe aj starú spoľahlivú osmu, tak som sa vrátil k vyskúšanej technike zlaňovania.

Spomenuli ste si pri tvorbe dokumentu, čo ste v tej chvíli cítili?

Aj som chcel situáciu vo filme opísať a vysvetliť, čo sa vlastne udialo. Ale povedal som si, že to komentovať nebudem, možno divák bude mať podobný pocit z výšky ako ja.

Strach?

Skôr ma to znervózňovalo. Všetkým na tom visí váš život i osud expedície. Keď som ale potom počul svoj hlas v zázname kamery, mal som ho v tej extrémnej situácii až prekvapujúco pokojný. Žiadna panika.

Laná v stenách nenechávate, ale nity áno. Neprekáža to?

Nit je maličká vec, v kilometrovej stene ich ťažko hľadať. Okrem toho v druhej polovici steny sme využívali vegetáciu. Podobnú ako pestujeme v obývačke – fikusy, filodendrony, ktoré tam rastú oveľa väčšie.

Často ničíte svoju techniku? Pri zlaňovaní Bras Magasin ste ju utopili...

Bohužiaľ, vtedy som utopil úplne novú 4K kameru i fotoaparát. Film z tejto expedície

nevznikol. Ste naozaj v extrémnom prostredí, ktoré je nepriaznivé pre akúkoľvek techniku. Filmujete v kolmici, padá na vás voda, blato, kamene... Vytiahnuť kameru či fotoaparát je zložitý proces. Pamätám si, ako som pred rokmi na stolovej hore Chimantá nakrúcal film Tepuy o obrovských jaskyniach. Preskakoval som z jednej veže na druhú. Práve som držal veľkú kameru, keď sa podo mnou jedna kamenná veža zlomila. Nasledoval dlhý pád a kamera sa nárazom o kameň rozpolila. Pozbieral som všetky plošné spoje, optiku a hovorím si: Je len druhý deň expedície a už som zničil novú kameru, takto film nevznikne. Ale zlepil som ju lepiacimi páskami a fungovala. Film sa nakoniec dostal do kín. Teraz je technika oveľa jednoduchšia, lepšie sa filmuje, ale vždy nosím v zálohe náhradu.

Čo batérie, v džungli ich nenabijete...

To je pravda. Treba šetriť a dobre si rozmyslieť záber. Zistil som napríklad, že batarka v drone, ktorý som mal požiadaný, sa po týždni automaticky vybíja, aby sa neznížila jej životnosť. Až na vodopáde Salto Angel som zistil, že mám už

len polovičnú kapacitu, takže lietat s dronom som mohol iba desať minút. V tom extrémne je to dosť krátko pre bezpečný návrat. Ale podarili sa parádne zábery hoci pri nakrúcaní to boli riadne nervy.

Popri dramatických situáciách stíhate zachytiť aj krásu fauny a flóry.

Ste v prostredí, kde je všetko fascinujúce. Už len o tom by bol krásny film. Často však musím zvažovať – zapnúť, nezapnúť? Keď chcete nakrútiť nejaký endemit, chce to čas. Zatiaľ vám celá expedícia zmizne z dohľadu a vy ju musíte dobiehať. Je to večný boj. Mnohým kameramanom sa na expedíciách stáva, že veľa točia na začiatku a potom im ani chuť, ani energia, ani baterky nevydržia práve vo chvíli, keď sa začne odohrávať to najdôležitejšie.

Čo vás naučilo šetriť?

Učíte sa každou expedíciou. Napríklad keď som robil film Neznáma Antarktída, panovali pod najvyšším štítom tohto najchladnejšieho kontinentu teploty až do mínus 50 stupňov Celzia. Zobral som si len dve baterky, ktoré som celý čas zohrieval na vlastnom tele. S nimi som po zostrihu nakrútil štyridsaťminútový dokument. Proste sa naučíte, ako sa starať o batérie aj ako, kedy a čo nakrúcať.

Expedície sú ako droga, hovorí jeden z členov výpravy. Naozaj?

Dávajú vám zvláštnu energiu, z ktorej žijete veľmi dlho. Keď dokončím nejaký projekt – film, doslova potrebujem ísť na novú expedíciu, aby som sa úplne vyresetoval, aby som si vyčistil hlavu. Nie je to žiadny komfort, je to skôr o strádani. Spíte v divočine, dažď, nepohode, jete len raz za deň ovsené vločky, špagety, šošovicu. Práve expedícia je cestou až do primitívnej podstaty človeka. A keď sa vrátite, dívate sa na tento svet ako ničím nezaťažené dieťa, úplne inými očami.

Film ste dokončili, kam sa chystáte vyresetovať hlavu?

Nehovorievam dopredu, kam idem, ale tentoraz nám „kovidko“ zrušil expedíciu týždeň

pred odletom. Veľmi som sa na ňu tešil, lebo to malo byť pre mňa niečo úplne nové so super ľuďmi.

Dokument Salto je kráľ hovorí o výpravách, ktoré ste absolvovali v priebehu deviatich rokov. Presvedčili vás tí, s ktorými ste „naj“ vodopády zlaňovali, že treba širšej verejnosti priblížiť, čo je to kaňoning?

To, či sa vám pri zlaňovaní podarí aj niečo nakrútiť, je v tej chvíli druhoradé. V prvom rade sa musíte sústrediť na to, aby ste sa k tým vodopádom úspešne dostali, úspešne nimi prešli,

aby ste v žiadnom prípade neohrozili skupinu. To, že sa nakoniec v extrémnych podmienkach vôbec podarí niečo zachytiť, beriem ako bonus expedície, za ktorý patrí vďaka všetkým. Sám tu nič nezmôžete. Snažili sme sa hlavne pocitovo porovnať tieto veľikány. Myslím, že sa nám podarilo nakrútiť materiál, kde divák (po prvýkrát v histórii) môže získať predstavu, ako vyzerajú tieto dva najvyššie vodopády a porovnať ich.

Čo považujete vy sám v tomto filme za najzábavnejšie?

Hlavne som chcel zachytiť myšlienkový proces nášho tímu. Vývoj, ako sme sa k zlaňovaniu najvyšších vodopádov postupne za tie roky dostali. Na začiatku sme len s úctou o nich snivali. Ako sa však formovala partia, formovali sa aj nápady. To je to vzácné. V neposlednom rade som rozmýšľal ako dokumentaristicky zachytiť neznámy fakt, že dva najvyššie vodopády na svete – Tugelu a Salto Angel ako vôbec prví na svete zlanili Slováci. Sme malý národ a toto sú zemepisné rekordy Zeme. To prvenstvo nám už nikto nemôže vziať. ■

© AUTORSKÉ PRÁVA VYHRADENÉ

INZERCIA

SÚŤAŽ

centropen®

KÚPTE VÝROBKÝ CENTROPEN ZA 2 € A HRAJTE O CENY V HODNOTE 11 000 €

darčekový balíček
s výrobkami CENTROPEN

210×

mobilný telefón
SAMSUNG GALAXY A71

3×

nákupný poukaz
v hodnote

200 €

7×

nákupný poukaz
v hodnote

50 €

42×

XP200405/01